

Lubricato, et contra --- *Palaliana* et contra castrum *Cervilionum* et --- *castrum* q.d. *Felix*» (*Cat. Car.* II, 199.2; *Cart. St. Cugat* I, 146.16f.; *MarcaH.* 938.24). 993: in civ. Barch., in terminio de *Monte Olorda*» (*Cart. St. Cugat* I, 245). 997: «monte q. dicunt *Olorda*» (ib. I, 275). 1002: in monte *Olorda* (ibid. II, 32). 1016: un Ferriol dóna terres «in term. et accessu de *Monte Olorda*» (ibid. II, 109). 1066: un Gui. Sendred: «dono terras que habeo in *Olorda* (ib. II, 312) (ja en Mas, *NHBna*, v, 50). 1082: en el test. sacr. del mateix; «panem et vinum que habeat in *Olorda*» (*C.S.C.* II, 370). 1097; doc. orig.; «--- Cervilione et ipsum de *Olorda*» (també publ. en el *Cart. St. Cug.* II, 423).

Fins ací, doncs, es tracta d'un «monte» o altre lloc imprecís. O bé un 'alou': 1098, butlla sobre «--- Monte acuto, --- de *Olorda* --- Castellario, Arraona» (*MarcaH.* 120M.15).

Des del S. XII ja comença d'apareixer com parròquia de Santa Creu. 1110: «--- in *Olorda*, in parochia Sancte Crucis» (*Cart. S.C.* III, 12). 1138: Berenguer de Gallifa diu en testament «relinqui ecclesie Sancte Crucis de *Olorde* et ad eius clericum morabetinum unum» (*Cart. St. Cu.* III, 118.16f. --- modesta deixa a un santuari modestíssim!—, notem que en la còpia la *-e* de datiu l'ha repetida el llec copista fora de lloc gramatical). 1139: Sta. Crucis de *Olorda* (*Cart. id* III, 121). 1141: *Ste. Crucis de Olorda* (Mas, *NHBna*. XI, 57). 1143: *Olorda* (*Cart. St. Cugat* III, 125). 1162: id. (ib. III, 210). 1202: *Ste. Cruci de Olorda* (ib. III, 363). 1226: «ecclesie de *Olorda*» (*BABL I*, 309). 1237: «ecl. *Ste. Crucis de Olorda*» (ib. I, 311). 1291: «ego Jacobus de *Olorda* ---» (ib. 313).

En fi: 1359: Santa Creu de *Lorda* --- Castell de *Lorda* (*CoDoACA* XII, 7, 8).

Més tard intervenen els savis (potser ja en la menció de 1359). Fou una pensada que sembla haver estat ideada sobretot pel cronista Jeroni Pujades. 1601; «los de Santa Creu del *Orde* ---» (*Dietari*, 26v^a vol. I, p.99). Va fer forrolla; i fins hi va haver qui la capcés amb corona diàfana; perquè explica el Baró de Maldà: «lo poble de Sant Just, que dista un quart de hora del de Esplugas, a la part de ponent, a la falda de aquelles montanyas, entre las quals jauhen los llochs de *Santa Creu del Orde* y de Sant Bartomeu, se divideix en dos mitats» (*Excursions*, tria de Massó Torrents, p.73).¹ Això últim ja no es generalitza (la var. *orde* no s'acceptava entre gent fina). Fins se n'han vist moltes cites amb *o-* inicial, però amb la *-e* de l'orde o *órdens*. Error que no acaba de morir... En efecte fins Mn. Joan Segura escriu *Olorde*. (Certa de 1892, de l'*Ass. Lit. de Girona*, p.37). I els altres, en reguitzell: monografies sobre *Olorde* de Josep Faura, 1854, Joan Bru 1881; Artur Osona 1886, un article de les *Mem. de l'Ass. Cat. d'Exc. Científiques* 1880.¹

Però, com es veu per les mencions antigues l'única forma legítima és *Olorda* amb *-a* i *ol-*. Grafia unànime en les 18 mencions medievals. La forma sense *o-* només hi apareix el 1359; amb *-e*, mai.

ETIM. En els anys 1926-7 també jo havia arribat a creure que era *Olorde* amb *-e*, i, en conseqüència, encara en els treballs de 1953 i 1954 sobre *Olopte* no gosava descartar del tot la noció que el nom d'*Olorda* pogués tenir un origen semblant (<OLORBIDE). Per això vaig cercar-ne dades antigues i ara és clar i evident que no hi ha res d'això.

En canvi, molt més a prop, i segurament en substrat més igual tenim l'anàleg nom *Olèrdola* (art. supra.), en tots dos (i fins en l'OLORBIDE que m'havia desorientat) hi ha la seqüència *Ol-r* + cons. ¿Hi hauria tanmateix un procés una mica paral·lel al d'*Olopte*? Allí teníem una etim. geogràficament convincent, 'camí de vedells' a Cerdanya i a l'OROSPEDA de Sierra Morena, terres ramaderes i de transhumància les de Sierra Morena i Jaén; OROZ-PEDA/*Orox-bide*, que ací no hi són.

Resta ferma, en canvi, la guia que pot donar el nom d'*Olèrdola*. Però en *Olorda* es dóna una condició fonètica que en *Olèrdola* no hi és, i que permetria una assimilació (per què no molt antiga?) *e-ô>o-ô*, fet fonètic sistemàtic en català oriental: *fonoll* FENUCULUM, *jonoll*, *forroll* -olla, etc., sense parlar dels casos tan probables com *Voló*, *Mosoll*, *Vall Fogona* etc. (*LleuresC*, 199), i fet més o menys general en tots els parlars catalans; i amb pròdroms en mossàrab i ibero-basc.

Aquí, doncs, res, fonètic ni substràtic ni topo-semàntic no entrebancaria arribar lingüísticament aquest NL amb un nom ja molt documentat en l'Antiguitat lusitana, carpetana i fins hispano-oriental: Ιλουρβεδα /ILURBEDA / ILLURTIBAS. En els quals la *ŭ* i la *l* eren breus (notem *-ll-*). En evolució romànica, *Elor-*, *Olor-*, i la contracció *-órbede>-orda* ja tota sola.

Ilurbeda nom lusità, és ben conegut estudiat per Schmoll (rev. «Die Sprache» VI, 50). Però diríem que ens en han anat sortint testimonis per tot Hispània quasi com bolets; ja l'especialista en teonímia, J.M. Blazquez n'assenyalava en moltes inscripcions (*Religiones primitivas de Hispania*. 1962, 78-79), i a darrera hora el prof. J.Mangas de la Universitat salmantina en forneix encara una més: «ILURBEDA sacrum» (on el nom fa paper de datiu de consagració, per més que termini en *-a*, en inscr. trobada a Segoyuela de los Cornejos (prov. Salam.)(*Homen. a Tovar*, 1872, 85, §17). Més ençà, en el centre d'Espanya, Ptolemeu (II 656) localitza Ιλουρβεδα a la regió Carpetana. Caro Baroja (*Los Pueblos de España*, p.89) i Schmoll (*Glotta* XXXV, 308) tot confirmant-ho, criden l'atenció sobre el nom d'home *Illurtibas*, de la «turma sal·luitana». Que ja quasi ens duu a